

Charlotte Poussin

Vychovávateľka Montessori AMI

Preklad: Aneta Kabeňková MAM

Montessori od narodenia do 3 rokov

Nauč ma byť samým sebou

Montessori
u vás doma

Podnetné
rady
a aktivity

Pre šťastné
a spokojné
bábätko

Montessori

od narodenia
do 3 rokov

Original French title: Montessori de la naissance à 3 ans

© 2016 Groupe Eyrolles, Paris, France

author: Charlotte Poussin

Všetky použité fotografie sú vlastníctvom Charlotte Poussin.

Asociácii Association Montessori Internationale (AMI) ďakujem za fotografie uverejnené na stranách 4 a 9.

Paulovi Bertinovi ďakujem za fotografie uverejnené na stranách 19 a 74.

Madeline Verguet ďakujem za fotografiu loptičky na strane 143.

Aurore Moehring ďakujem za fotografie krabičiek na strane 145.

Anne-Jeanne Etienbled ďakujem za fotografiu hračky s kolíkom na strane 145.

Shutterstock © Uvarov Stanislav: strana 111,

© Tetiana Iatsenko: strana 113, © YIFAN XU: strana 146.

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tohto diela sa nesmie kopírovať bez predošlého súhlasu vydavateľstva

a Francúzskeho centra pre dohľad nad dodržiavaním autorských práv

- Centre français de l'exploitation du droit de copie.

Slovak Edition © Citadella, 2017

Translation © Mgr. Katarína Kukučková, 2017

Redakčné spracovanie: Eva Poláková

Návrh obálky a grafická úprava: Citadella

Vydalo vydavateľstvo Citadella v roku 2017

ISBN 978-80-8182-078-6

Charlotte Poussin

Vychovávateľka Montessori AMI

Predslov André Robefroid (AMI)

Montessori od narodenia do 3 rokov

Nauč ma byť samým sebou

Predslov

Konečne kniha, ktorá sa odvažuje povedať, čo je evidentné. Výchova začína od narodenia; výchova nespočíva vo formovaní ľudskej bytosti, ale v pomoci, aby tak človek urobil sám. Výchova je dobrodružstvo, ktoré človek začína narodením a končí smrťou, je to dobrodružstvo života.

Prichádza kniha, ktorá nám vysvetľuje jednoduchú skutočnosť: naše dieťa je od narodenia úplná bytosť so všetkými plusmi a mínusmi, s nadaním a preferenciami, jedinec obdarený vôľou a pripravený čeliť svetu. Ale, rovnako ako každý z nás, aj ono potrebuje pomoc. Čím adekvátnejšej a efektívnejšej pomoci sa mu dostane, tým lepšie bude táto nová bytosť schopná využiť svoj talent a žiť svoje dobrodružstvo šťastne a v harmónii.

Jedinou ambíciou tejto knihy je pomôcť nám pomáhať svojim deťom. Neponúka hotové návody, ale naučí nás vybudovať si s naším dieťaťom vzťah postavený na dôvere, rešpekte a harmónii. Pri čítaní tejto knihy objavíme dieťa také, aké v skutočnosti je, s vôľou skúmať a objavovať, s chuťou poznávať svoje okolie, pohybovať sa v priestore, ktorý ho obklopuje, ale predovšetkým s túžbou po kontakte a komunikácii so svojím okolím.

Mladí rodičia bývajú často neistí a niekedy dokonca vystrašení zázrakom, ktorým je ich malé dieťaťko. Nasledujúce stránky nám ukážu ako pozorovať a predovšetkým ako rešpektovať výnimočnú schopnosť koncentrácie, ktorú majú naše deti. Musíme si dobre uvedomiť, akou obrovskou výzvou je pre naše deti objavovanie okolitého sveta. Naučiť sa spoznávať zvuky a farby, rozoznať teplo a chlad, sladké od slaného a tisícky ďalších vnemov, ktoré si od dieťaťa vyžadujú také intenzívne úsilie, aké už nebude musieť vynaložiť nikdy viac, až po zvyšok svojho života.

Je potrebné nášmu dieťaťku poskytnúť najlepšie podmienky, ktoré prispejú k úspešnému zvládnutiu týchto komplexných úloh. Musíme mu vytvoriť stimulujúce prostredie, ktoré uľahčuje pohyb, a tým zároveň skúmanie. Je dôležité, aby sme sa vyvarovali príliš častému vyrušovaniu kon-

centrácie dieťaťa. Táto kniha nám neprináša len jednoduché a praktické rady, ale aj vysvetlenia, ktoré nám pomôžu lepšie pochopiť, čo sa deje v srdiečkach a dušičkách našich najmenších.

Naviac, naše dieťa neobjavuje len svoje telo a svoje zmysly, spraví totiž ten najvýnimočnejší a najprevratnejší objav zo všetkých objavov: zistí, že je samostatnou bytosťou, dospeje k sebauvedomeniu. Vzápätí veľmi rýchlo pochopí, že je schopné sa „rozhodovať“ samé. Môže sa rozhodnúť, či sa bude hýbať, vnímať, vydávať zvuky, či priťahovať pozornosť svojho okolia. Rozhodovať znamená vyberať, konať slobodne, uplatňovať slobodu. Znamená to stávať sa ľudskou bytosťou. Našou úlohou je pomáhať tomuto zrodu novej bytosti, ktorý nasleduje fyzickému zrodu. Na to sa potrebujeme naučiť správne pozorovať naše dieťa, rešpektovať jeho voľby. Je potrebné znásobovať príležitosti, v ktorý bude môcť vykonávať stále nové rozhodnutia, a tým trénovať svoju slobodu a nadobúdať vedomie.

Táto kniha nás nabáda k úvahe o výchove ako takej. Odkaz Marie Montessori ďaleko presahuje samotnú metódu. Stojí na intenzívnom pozorovaní dieťaťa v jeho prvých rokoch života. Dáva nám za úlohu rešpektovať úsilie, ktoré dieťa vynakladá na ceste za objavovaním sveta, iných ľudí a, predovšetkým, seba. Geniálnosť Montessori je, že dala konkrétnu a pozorovateľnú podobu veľmi starému filozofickému poznaniu, ktoré vyslovil už Sokrates alebo Platón v Theaitétosovi. Sokrates, keď sa vyjadroval o svojich žiakoch hovorieval: „Je zrejmé, že sa odo mňa nikdy nič nenaučili, ale sami v sebe našli a zo seba zrodili mnoho krásneho, ktoré je už ich.“

Zásluhou tejto knihy je, že nám pomáha zaviesť do praxe toto staré poznanie.

**André Roberfroid, riaditeľ Nadácie Montessori Francúzsko
a ambasádor Medzinárodnej asociácie Montessori (AMI)**

Podakovanie

Ďakujem Stanislasovi a našim piatim deťom: Solange, Jean-Baptistovi, Jeanne, Célestine a Maximovi. O posledne menovaného sa naša rodina rozrástla v roku 2014 a na mnohých fotografiách, ktoré ilustrujú túto knihu, je práve on. Jeho príchod mi dal chuť sa znova ponoriť do publikácií Marie Montessori a prečítať ich znova, tentokrát z pohľadu raného detstva. Nadschlo a motivovalo ma to do takej miery, že som sa rozhodla podeliť o prístup Montessori k tým najmenším. Ďakujem aj mojim rodičom.

Ďakujem André Roberfroidovi, riaditeľovi Nadácie Montessori Francúzsko a ambasádorovi AMI za predslov, ale aj za jeho víziu, presvedčenie, láskavosť a podporu.

Ďakujem všetkým, ktorí sa podieľali na tomto diele osobnými skúsenosťami, alebo k nemu inak prispeli: Patricia Spinelli a Isabelle Séchaud z ISMM, Odile Anot, Céline Alvarez, Aurore Moehring, Lydie Lecetre-Abbyad, Ioana Vasilescu-Bellenger, Héléne de Ségrais, Patricia Peterson-Fontenay, Joumana Hamel, Mia Mazzantini, Yolande Iquel, Elena, Aude, Marie, Nadia a Christelle, všetkým patrí moja vďaka.

Ďakujem školám, ktoré mi otvorili svoje brány: bilingválnej škole Montessori de Rueil-Malmaison, medzinárodnej škole Montessori du Jardin du Luxembourg v Paríži a Materskej škole Montessori de Boulogne.

Ďakujem AMI a Joke Verheulovi za fotografie Marie Montessori, ale aj za ostatné fotografie, moja vďaka patrí Anne-Jeanne Etienbled, Madeline Verguet, Paul Bertinovi.

Ďalej ďakujem figurantkám Alice, dvojčatám Ebose a Onose, Adamovi, Edouardovi, Tristanovi a Martinovi.

Ďakujem celému editorskému tímu a predovšetkým Gwénaëlle, Sandrine a Anne.

A ďakujem aj vám, drahí čitatelia, za to, že knihu držíte v rukách.

Túto knihu venujem všetkým deťom, sú našou budúcnosťou.

Obsah

Predslov	V
Podakovanie	VII
Úvod	XII
1 Maria Montessori (1870 - 1952)	4
Jedna z prvých žien s lekársnym titulom v Európe	5
Prvý dom detí	6
Otváranie nových škôl a nárast popularity	7
Montessori dnes	10
2 Vývoj dieťaťa v období od 0 do 3 rokov	14
Vývojové fázy obdobia 0 až 3 roky	18
Pred narodením	18
Narodenie	21
0 až 2 mesiace	26
Od 3 do 4 mesiacov	29
Od 5 do 6 mesiacov	30
Od 7 do 10 mesiacov	31
Od 11 do 13 mesiacov	33
Od 13 do 18 mesiacov	34
Od 18 mesiacov do 2 rokov	35
Od 2 do 3 rokov	36
Absorbujúca myseľ	38
Senzitívne obdobia	42
Senzitívne obdobie poriadku	48
Senzitívne obdobie pohybu	49
Senzitívne obdobie reči	50

Senzitívne obdobie zdokonaľovania zmyslov	54
Senzitívne obdobie drobných predmetov	54
Senzitívne obdobie socializácie	55
Ľudské tendencie	56
3 Potreby dieťaťa vo veku od 0 do 3 rokov	58
Potreba koncentrácie	59
Potreba slobody, ale aj limitov	62
Naučiť sa byť slobodný	63
Sloboda, poslušnosť, uvedomenosť a neposlušnosť	64
Potreba sebauvedomenia a smerovania k nezávislosti	69
4 Montessori prístup v domácom prostredí	74
Prípravme sa na príchod bábätká tým, že si uvedomíme našu úlohu	76
Naša úloha pozorovateľa	76
Naša úloha príkladu	78
Naša úloha sprievodcu	81
Naša úloha garanta vzťahov a ich kvality	84
Jednotlivé štádiá vzťahu	84
★ Do 8 mesiacov	84
★ Od 8 do 15 mesiacov	85
★ Od 15 mesiacov do 3 rokov	86
Rozvíjajme kvalitný vzťah	88
Aby sme dokázali vytvoriť kvalitný vzťah, nezabúdajme na seba	91
Prijmeme dieťa do pripraveného prostredia	92
Dajme prednosť zjednodušenému svetu, ktorý zohľadňuje senzitívne obdobia	93
Podporujme poriadok	93
Podporujme zdokonaľovanie zmyslov	95

Podporujme inteligentný pohyb	96
Podporujme reč a komunikáciu	96
Prostredie, ktoré sa prispôsobuje dieťaťu, a dieťa, ktoré sa prispôsobuje prostrediu	97
Posteľ	97
★ Topponcino	97
★ Kolíska	99
★ Nízka posteľ	101
Izba	104
Kúpeľňa	107
Zvyšok domu	108
Prostredie, ktoré rešpektuje vývoj a potreby dieťaťa	110
Jedlo	110
★ Jedlo je čas na utužovanie vzťahov	110
★ Dojčenie	111
★ Odstavenie	112
★ Kŕmenie lyžičkou	112
★ Jedlom kŕmime súčasne telo i dušu	114
Spánok	115
Potty training	120
Povzbudivé a hravé prostredie	123
Hrať sa bez hračiek	124
Ako vyberať hračky	127
Vyhradiť predstavivosti správne miesto	128
Dôvera je najkrajší dar, ktorým podporíte dôveru	131
Ponúknime deťom stimulujúce aktivity	134
Na stimuláciu zraku	136
Závesné hračky	136
Závesné objekty	139

Objekty a aktivity na precvičovanie zraku	139
Na stimuláciu sluchu	141
Na stimuláciu hmatu	142
Na stimuláciu chuti a čuchu	142
Na rozvoj motoriky	143
Jemná motorika	143
Hrubá motorika	146
Na stimuláciu formovania reči	148
Na stimuláciu samostatnosti	150
Osobná starostlivosť	150
Starostlivosť o vnútorné prostredie	151
Starostlivosť o vonkajšie prostredie	154

5 Montessori v kolektívnych zariadeniach **158**

Záver **166**

Prílohy **169**

Štyri návody na závesné hračky	170
Užitočné kontakty	174
Bibliografia	175
Publikácie Marie Montessori	175
Ďalšie publikácie	175
Ostatné zdroje	176

Úvod

Malý človečik je plnohodnotnou, rovnoprávnou osobou a obdobie prvých tisíc dní na svete ovplyvní celý jeho život, lebo ide o obdobie, v ktorom sa vytvára jeho individualita. Tri najdôležitejšie roky, na ktoré si vedome nepamätáme, ale naše podvedomie navždy nesie ich stopu. Dieťa si v tomto veku zaslúži najvyššiu pozornosť. Má byť zahrnuté láskou a obklopené hodnotnými vzťahmi. Veríme, že táto kniha prispeje k šíreniu kolektívneho povedomia o zásadnom význame prvých troch rokov života dieťaťa, v ktorých sa má k výchove pristupovať ako **k podpore života**. Inými slovami, výchova má byť vnímaná ako služba najmenšiemu a najzraniteľnejšiemu, ktorý na prežitie, adaptáciu a harmonický vývoj potrebuje našu podporu.

Vychovávať znamená pomáhať, znamená to poskytnúť podporu. Táto pomoc by mala byť adekvátne dávkovaná, lebo každá nepotrebná pomoc sa môže stať prekážkou v prirodzenom vývoji a rovnováhe dieťaťa. Všetko je otázkou správnej miery. **Ako pomáhať ale nepomáhať príliš?** Na túto otázku sa pokúsim odpovedať v mojej knihe, v ktorej som čerpala z prác doktorky antropológie, psychiatričky a pedagogičky Marie Montessori, ako aj z mojich osobných skúseností „rodiča výskumníka“, matky piatich detí, ktoré dnes majú 2 až 17 rokov. Samozrejme, že som sa nezabudla inšpirovať aj vlastným detstvom.

„Dieťa je jediným vodičkom, ktoré nás dovedie k tomu, ako by mala výchova vyzerat.“

Maria Montessori, L'Éducation et la Paix.

Aby sme boli schopní dieťa správne usmerňovať, je potrebné vopred poznať jednotlivé fázy jeho vývoja a to nielen fyzického, ale aj psychického, lebo jeho duševný svet je v období 0 – 3 roky veľmi bohatý a intenzívny. Duševný vývoj dieťaťa totiž začína už od jeho narodenia, ba dokonca ešte pred ním. Povahové vlastnosti dieťaťa sa formujú v závislosti od okolností jeho života v období 0 – 3 roky. Zlé povahové vlastnosti, nadobudnuté v tomto období, je možné jednoducho napraviť v období 3 – 6 ro-

kov. Vo veku 7 – 12 rokov sa vyvíja morálne povedomie dieťaťa. O to viac, že jeho vlastná vôľa sa dostatočne vyvinula v predchádzajúcich obdobiach.

Ak by som však mala vybrať len jeden odkaz, ktorý Maria Montessori chcela prostredníctvom publikácií, kníh a prednášok odovzdať, tak by to bezpochyby bol význam rešpektovania dieťaťa. Domnievala sa, že dospelí príliš nástojčivo trvajú na tom, aby ich deti poslúchali, chcú mať všetko pod kontrolou, organizovať a zasahovať do činnosti detí a i napriek tomu, že ich vedú tie najvznešenejšie pohnútky na svete, svojím zásahom len potlačia spontánne konanie dieťaťa, ku ktorému ho podnecujú jeho prirodzené životné potreby. Nazdávala sa, že človek je týmto fenoménom obmedzovaný už od narodenia a že práve to vysvetľuje podstatu podvedomého konfliktu, ktorý pretrváva medzi dospelými a deťmi.

**„Vo svete dospelých
sa nemôže odohrať nič,
čo by sa najskôr
neodohralo vo svete dieťaťa.“**

Maria Montessori, L'Éducation et la Paix.

Dokonca zámerne, aby si to verejnosť uvedomila, používala veľmi silné slová: áno, adaptácia dieťaťa je nevyhnutná, ale nesmie byť náhla, dieťa je ako krehký púčik, ktorý potrebuje pomalú a nerušenú adaptáciu, inak by mohlo stratiť svoju osob-

nosť a/alebo by sa u neho mohli vyvi-

núť vážne poruchy, ktoré ona nazývala „úchylkami“.

Bolo jej ľúto, že dospelí deti nepoznajú dobre, že ich považujú za budúce osoby, ktoré je potrebné vtiesnať do nejakej formy, uspôbiť ich na stále materialistickejšie prostredie, ktoré sa čím ďalej, tým viac vzdaluje prírode. Hovorila o dospelých „nevidiacich deti“, neschopných spoznať ich vlastnosti a ciele, ktoré sa od vlastností a cieľov dospelých líšili. Takýto stav má za následok boj, z ktorého dospelý vždy vychádza víťazne, i keď unavený, no dieťa zostáva frustrované a nepochopené, prípadne zranené, či zakomplexované. Dospelí takto prichádzajú o pocit šťastia a príležitosť pozitívne prispievať k vývoju dieťaťa a o možnosť pokojného spolunažívania s dieťaťom. Dieťa v tom celom stráca pocit vlastnej hodnoty. Tento pocit menej-

cennosti znižuje jeho sebadôveru, čo však môže skončiť aj tak, že dieťa svoj život premení na výzvu, ktorá ho bude hnať k tomu, aby bolo stále lepšie ako ostatní, a to z neho môže v konečnom dôsledku spraviť úzkostného, bojazlivého, nie príliš láskavého a málo spolupracujúceho človeka.

Maria Montessori proti sebe stavala dva prístupy: prístup láskavý, naplnený prácou, nezávislosťou a spoluprácou a prístup nenávistný, vlastnícky, vzbudzujúci závislosť a súťaživosť.

Ide teda o kľúčovú otázku.

Pokiaľ je dieťa obklopené prostredím, ktoré podnecuje harmonický vývoj jeho osobnosti, stáva sa lepšou ľudskou bytosťou, sebaistým, samostatným, kreatívnym a štedrým človekom s dobrým duševným zdravím a chuťou vytvárať lepší svet.

Každé dieťa je prísľubom, lebo v sebe nesie poklad v podobe entuziazmu a lásky. Každý novorodenec je pre ľudstvo novou nádejou. Aby sa naplnila, musíme ochrániť prirodzené pozitívne mechanizmy detstva.

Výchova je najlepšou cestou k mieru. Preto je naša misia vychovávateľov taká dôležitá.

Našu úlohu by sme mohli zhrnúť do týchto troch bodov:

- ★ Opakovať, rešpektovať a pochopiť činnosť dieťaťa jeho pozorovaním.
- ★ Podporovať túžbu malého dieťaťa po skutočných činnostiach, viesť ho k samostatnosti, pomáhať mu tak, aby sme mu neslúžili, stanoviť správnu hranicu intervencie, lebo dieťa vo svojej podstate nechce byť závislé od poskytnutia pomoci. Chce mať pokoj a možnosť naučiť sa robiť veci samo.
- ★ Komunikovať obozretne, lebo dieťa je veľmi citlivé, zaujímať sa o jeho dojmy a pocity. Skôr spolupracovať ako prikazovať.

Maria Montessori bola skutočným obhajcom detských práv. Od vychovávateľa sa neočakáva, že bude dokonalý, ale že spraví všetko najlepšie ako vie. Musíme si uvedomiť, že naším cieľom je pomôcť každému dieťaťu a tým pomôcť k zlepšeniu celého ľudstva. A v čom tkvie tajomstvo úspechu? Dozista k úspechu stačí prosté uvedomenie si už spomínaného princípu a dostatok pokory pri jeho uplatňovaní.

Jednoducho byť namiesto mat.

1

Maria Montessori

(1870 - 1952)

Jedna z prvých žien s lekársnym titulom v Európe

Maria Montessori prišla na svet 30. augusta 1870 v Chiaravalle, v malom mestečku pri talianskej Ancone. Bola jedinou dcérou svojich rodičov. Jej otec, štátny zamestnanec, bol pomerne prísny a matka pochádzala z rodiny vedcov. Obom veľmi záležalo na tom, aby sa ich dcére dostalo kvalitného vzdelania, a preto sa po dovŕšení jej pätnástich rokov presťahovali do Ríma.

Maria proti vôli všetkých začala študovať medicínu. Toto štúdium bolo v tej dobe dostupné len pre mužov. Mimoriadne povolenia, ktoré jej mali umožniť túto výnimku, si musela tvrdo vybojovať. Celé jej štúdium bolo sledom vyhratých bitiek. Maria je stelesneným dôkazom húževnatosti a odvahy. Napríklad k pitvám sa dostávala sama po skončení prednášok, pretože sa považovalo za nevhodné, aby sa im venovala v prítomnosti mužských kolegov! V roku 1897 sa stala prvou ženou v Taliansku, ktorej sa podarilo získať lekársky titul.

Vo Francúzsku, Anglicku a Taliansku ďalej pokračovala v štúdiu biológie, psychológie a filozofie. Pracovala na psychiatrickej klinike v Ríme, kde sa venovala deťom s mentálnym postihnutím. Práve tu dospela k záveru, že tieto deti potrebujú skôr pedagogickú ako medicínsku pomoc. Na viacerých konferenciách obhajovala ich práva a dôstojnosť. Následne štát zriadil školu ortofrénie (umenie rozvoja intelektuálnych zručností) a jej vedenie zveril Marii Montessori. V zariadení mala v starostlivosti väčšinu hendikepovaných detí z Ríma. Neúnavne ich pozorovala a venovala sa ich vývoju. Usilovala sa o to, aby sa im dostalo viac rešpektu, stimulov a aby sa tak stali aktívnejšími a sebaistejšími.

Maria Montessori našla inšpiráciu v prácach dvoch francúzskych lekárov z 18. storočia, doktora Jeana Itarda a jeho žiaka Édouarda Seguina. Jean Itard sa preslávil tým, že pomohol známemu Victorovi, divokému dieťaťu z Aveyronu, ktoré malo približne 10 rokov, keď ho našli v lese, kde žilo ako zvieratko a následkom toho, že vyrastalo osamote, neprejavovalo žiadne vlastnosti ľudskej rasy. Príbeh tohto dieťaťa inšpiroval François Truffaut,

ktorý v roku 1969 natočil film *Divoké dieťa* (v orig. *L'Enfant sauvage*). Édouard Seguin je autorom pedagogického materiálu, ktorý je určený pre deti s postihnutím.

Maria Montessori sa pri navrhovaní rozličných aktivít a práci s hendikepovanými deťmi inšpirovala práve ich prácami. Ukázalo sa, že deti dosahovali nevidané úspechy predovšetkým v oblasti čítania a písania. Niektoré z týchto detí sa zúčastnili testovania, ktoré absolvujú deti na konci primárneho vzdelávania a dosiahli výborné výsledky. Ich úspech bol pre ňu objavom. Rozhodla sa vyskúmať, čo deťom bez hendikepu bráni v primeranom vývoji a pre ich potreby pripravila potrebný pedagogický materiál. Príležitosť sa čoskoro objavila...

Prvý dom detí

Po štyroch rokoch, počas ktorých pôsobila ako profesorka Pedagogického inštitútu na Univerzite v Ríme, kde pokračovala vo výskume histórie antropológie a jej uplatnenia v pedagogike, sa jej naskytna príležitosť vytvoriť centrum starostlivosti o deti bez postihnutia. Do jej opatery sa dostali bezprizorné deti z robotníckej štvrte San Lorenzo v Ríme. V januári 1907 Maria Montessori otvorila svoj prvý *Casa dei Bambini* („Dom detí“). Hneď na začiatku nechala vyrobiť nábytok proporčne prispôsobený výške detskej postavy, čo vtedy predstavovalo revolučné riešenie. Prijala asistentku, s ktorou sa spoločne starala o približne päťdesiat detí, ktoré mali k dispozícii pedagogické pomôcky navrhnuté pôvodne pre postihnuté deti.

S vedeckým prístupom sledovala deti, ako sa spontánne vyvíjajú v prostredí, ktoré pre nich pripravila. V škole panovala rodinná atmosféra napriek tomu, že pripomínala skôr vedecké laboratórium. Pedagogické pomôcky prispôsobila odpozorovaným potrebám detí a pripravila im aj nové aktivity. Aj ona sama bola prekvapená sebadisciplínou a schopnosťou malých detí sústrediť sa. Pozitívne skúsenosti a zistenia sa len tak hrnuli. Vypozorovala, že deti potrebujú poriadok, možnosť slobodne si zvoliť činnosť a veno-

vať sa jej tak dlho a toľkokrát, ako to samé považujú za vhodné, pretože deti sa nezameriavajú na výsledok činnosti, ale na činnosť ako takú. Práve tu sa postupne rodia základy novej pedagogiky, ktorú ona sama volá „vedecká“ a my ju dnes poznáme pod názvom „metóda Montessori“. Neustále zdôrazňovala, že ona nič nevyňašla, že jednoducho len pozorovala deti a tie samotné ju dovedli k výsledku, že nie je viac ako ich „tľmočníčkou“. S nadšením sledovala, ako deti „prenášali“ svoje novonadobudnuté návyky v oblasti hygieny a poriadku aj do svojich domovov, čoho následkom boli zakvitnuté balkóny v inak zanedbanej štvrti v znevýhodnenom prostredí. Pokrok, ktorý deti dosiahli, mal dosah aj na ich okolie.

Otváranie nových škôl a nárast popularity

Úspechy, ktoré dosahujú deti v jej starostlivosti sú také pozoruhodné, že sa o nich začala zaujímať aj zahraničná tlač. Na bráne školy si podávajú kľúčiky návštevníci z celého sveta! Nasleduje otvorenie druhého Domu detí, opäť v chudobnej rímskej štvrti. Renomé Marie Montessori nabralo charakter svetového významu. Píše viacero prác o pedagogike, dieťati a jeho vývine. Hovorí o jeho sebvýchove. Každý chce poznať tajný recept. Lenže v tom je práve to kúzlo, jednoduchý recept neexistuje, lebo úspech spočíva v prístupe, v nastavení mysle. Ako reakciu na stupňujúci sa dopyt a v záujme pochopenia jej učenia v roku 1909 po prvý krát organizuje vzdelávanie pre učiteľov 3 – 6 ročných detí a neskôr pre učiteľov 6 – 12 ročných detí. V roku 1913 sa vzdelávanie stane medzinárodným. Cieľom vzdelávania je presná aplikácia jej metódy a rešpektovanie jej základných princípov : hlavne je, zmeniť pohľad na dieťa, čo si vyžaduje zmenu vnútorného nastavenia a značnú mieru pokory.

Počet novootvorených škôl rýchlo narastal práve vďaka množstvu vyškolených pedagógov z celého sveta. Nanešťastie tento vzostup v roku

1914 zastavila prvá svetová vojna. Maria Montessori našla exil v Spojených štátoch amerických, kde už v tom čase bolo otvorených množstvo škôl (približne 100 v priebehu pár rokov). Pravidelne cestovala do Európy, kde sa podieľala na vytvorení pedagogického hnutia. Po skončení vojny bol ďalším faktorom, ktorý zavážil pri rozhodnutí vrátiť sa do Európy, fakt, že v nej bol založený veľký počet školských zariadení inšpirovaných jej pedagogikou. Maria Montessori prednášala a vzdelávala pedagógov z mnohých krajín, spolu vyškolila približne päť tisíc učiteľov. Jej práním bolo, aby sa za podmienky dodržania istých základných princípov metóda ďalej rozvíjala. Práve preto založila Medzinárodnú asociáciu Montessori - *Association Montessori Internationale* (v skratke: AMI), ktorej poslaním bolo a je zachovávať a šíriť jej pedagogiku. Asociácia je mimoriadne aktívna aj v súčasnosti. V praxi ju často nahradili národné organizácie, vo Francúzsku je to AMF. Kontaktné údaje na spomínané asociácie nájdete na konci knihy (str. 174).

Po príchode fašizmu do Talianska sa Maria Montessori nedokázala stotožniť s ťaživou totalitnou atmosférou a utiahla sa do exilu. Mussolini, ktorý ju až doposiaľ obdivoval, sa týmto skutkom cítil dotknutý a rozhodol sa zavrieť všetky jej školy. Maria Montessori sa usídlila v Španielsku a po Francovom príchode k moci sa opäť sťahovala, tentoraz do Holandska.

V rokoch 1939 až 1945 pred vojnou unikla do indického Madrasu, kde založila viacero škôl a zoznámila sa s Nehru, Tagore a Gándhím. S posledným menovaným sa neskôr spriatelila. Práve v tejto fáze svojho života sa stále viac zaujímala o vnútromaternicový vývoj plodu a následný vývoj novorodenca. Zastávala stanovisko, že Mier s veľkým „M“ sa dosahuje jednoduchšie, keď sa semienko mieru do detí zaseje na počiatku ich života. Vzťahy medzi dospelými a bábätkami, ale aj medzi deťmi v rámci rodiny, susedstva a triedy, podmieňujú kvalitu vzťahov medzi dospelými v budúcnosti. Práve preto sú prvé roky života takým vzácnym obdobím.

Po skončení druhej svetovej vojny sa Maria Montessori vrátila do Talianska a pokračovala vo vzdelávaní učiteľov a na základe vládnej požiadavky znovu obnovila svoje školy. Vydávala nové knihy a pokračovala v svojej „križiackej“ výprave za mier.

„Nastolenie trvalého mieru je otázkou výchovy“, napísala pred niekoľkými rokmi v *L'Éducation et la Paix* (v preklade : *Výchova a Mier*). V rokoch

Fotografia MM s dieťaťom

1949 až 1951 bola niekoľko krát nominovaná na Nobelovu cenu mieru, ocenená Unescom a vyznamenaná rádom Čestnej légie.

Následne sa Maria Montessori definitívne usídlila v Holandsku, v blízkosti svojho syna Maria, ktorý sa tu oženil a založil si rodinu. A práve v tomto momente, na sklonku svojho života, pri pozorovaní svojich vnúčat, s ktorými žila v jednej domácnosti, sa Maria Montessori venovala problematike raného detstva. Bábätká mala možnosť dôkladne pozorovať aj počas svojho pobytu v Indii. V spolupráci s dvoma asistentkami, Adèle Costa Gnocchi a Gianna Gobbi, ktorým zverila návrh pomôcok pre najmenšie deti, navrhla priestor prispôsobený potrebám bábätiok do 18 mesiacov, ktorý nazvala „nido“ („hniezdo“ po taliansky), a ďalší pre deti vo veku od jedného do troch rokov, ktorý spontánne pomenovali „detská zóna“.

Maria Montessori zomrela 6. mája 1952 vo veku 82 rokov. Zanechala po sebe inovatívnu metódu vzdelávania, ktorá nás inšpiruje až do dnešných dní. Predsedníctva v asociácii AMI sa po jej smrti až do roku 1985, ujal jej syn Mario Montessori.

Maria Montessori sa okrem iného zasadzovala za zlepšenie postavenia žien a zamestnancov. Stala sa obhajkyňou detí a striktnie odmietala detskú prácu. Bola ženou, ktorá významným spôsobom predbehla svoju dobu. V roku 2007 školy po celom svete oslavovali sté výročie otvorenia prvého Domu detí.

Montessori dnes

V súčasnosti existuje vo svete viac ako 30 000 škôl Montessori, ktoré sa nachádzajú vo viac ako päťdesiatich krajinách, školy inšpirované pedagogikou Montessori nepočítajúc. Vo Francúzsku by sme narátali viac ako 150 prevádzkovaných a množstvo pripravovaných škôl Montessori. V porovnaní s našimi európskymi susedmi, akými sú napríklad Taliansko, Veľká Británia, Nemecko, Škandinávia, či Holandsko kde sú Montessori ško-

ly financované z verejných zdrojov, je to však príliš málo. Rovnaká situácia je v Indii, kde sú tisícky Montessori škôl, rovnako početné sú aj v Japonsku a Severnej Amerike. Pedagogiku Marie Montessori vo veľkej miere využívajú aj rodičia, ktorí sa rozhodli pre domáce vzdelávanie.

Aktuálne výskumy v oblasti neurológie a kognitívnej psychológie potvrdili objavy Marie Montessori. Za všetky spomeňme aspoň výskum vedený americkou vedkyňou a profesorkou psychológie na Univerzite of Virginia, v ktorom vyše 20 rokov skúmala metodiku Marie Montessori. V svojej knihe *Montessori, the Science behind the Genius*, vydanéj v roku 2005, predkladá výsledky vedeckých výskumov, ktoré potvrdzujú montessoriovské princípy. Vo Francúzsku sa v rokoch 2011 až 2014 výsku-

mu jednej Montessori triedy zriadennej v rámci štátnej materskej školy v okrajovej štvrti Paríža venoval Stanislas Dehaene, neurológ a profesor kognitívnej psychológie na vysokej škole Collège de France. Testovanie, ktoré vykonal francúzsky Národný vedecký ústav CNRS preukázalo, že deti, ktoré absolvovali predškolskú prípravu v tejto experimentálnej triede dosiahli výsledky prevyšujúce celonárodné normy. Výsledky experimentálneho výskumu boli jednoznačné.

Napriek tomu, že opakované potvrdzenia efektivity Montessori pedagogiky sú potešujúce, jej cieľom nie je vychovávať „nadpriemerné“ deti, ale deti, ktoré budú samostatné, prispôsobivé, ktoré dokážu uspokojiť svoj smäd po vedomostiach, a preto budú spokojné, všestranne rozvinuté a spoločensky uplatniteľné. Takéto nastavenie podporuje rovnosť šancí. Montessori pedagogika je vhodná pre domáce prostredie, detské jasle a štátne školy. Jednoznačne je prínosom pre všetkých.

Zapamätajme si

Maria Montessori bola pokroková a duchaplná žena, ktorá problematike výchovy detí obetovala celý svoj život. V prvej fáze založila školy pre znevýhodnené, telesne alebo duševne postihnuté deti. Následne sa začala zaoberať všetkými deťmi. Na rozdiel od niektorých ohlasov nevytvorila metódu len pre bohatých a nadaných alebo naopak, znevýhodnených. Jej pedagogika je adresovaná všetkým, nabáda k rozvoju a podnecuje k výchove každého jedinca v mieri.

Stručná história a veľké poslanie centier Nascita

Odile Anot,
riaditeľka centra
Nascita Montessori
Nord a jej sieť
rodičov výskumníkov

Maria Montessori sa zaujímalá o ľudský život už od jeho vzniku; mala možnosť pozorovať význam a „typické znaky“ pre obdobie 0 až 3 roky. Úprimne si priała poskytnúť opatrovateľom, ale aj rodičom, priestor na pozorovanie, formulovanie úvah a vzdelávanie. „Pre správny štart do života je to veľmi dôležité obdobie a je nebezpečné venovať sa v ňom výhradne biologickej stránke“, dočítame sa v časopise *Il Quaderno Montessori*¹, ktorý použil citát Marie Montessori v článku k danej problematike. Maria Montessori zverila v roku 1946 úlohu senzibilizácie verejnosti v otázkach dôležitosti najútlejšieho raného detstva Adèle Costa Gnocchi, ktorá bola jej študentkou na prvom vzdelávacom kurze (1909) a zároveň „jednou z jej najbystrejších nasledovníčok s otvorenou myslou“. Adèle, hneď od začiatku oduševnene prijala projekt za svoj, keďže mala osobnú skúsenosť so starostlivosťou o najmenšie deti. Založila Scuola Assistenti all'infanzia Montessori (Montessori školu pre detské asistentky), ktorej absolventi boli profesionáli v práci s najmenšími deťmi, zachovávajúci rešpekt voči vzťahu medzi rodičom a bábätkom, ktorý sa formoval od jeho narodenia; otvorila školu, do ktorej prijímala detičky už od narodenia, podľa potrieb ich rodičov. Takto vznikla tradícia, keď asistentky prichádzajú do domovov rodín, aby pochopili pôvod niektorých problémov a usmernili rodičov, ako správne pozorovať ich dieťa. Vzápätí, v roku 1947, vzniká v Ríme Centrum Nascita Montessori (CNM). Úlohou centra, bolo okrem iného, dohliadať nad inštitúciami, ktoré majú v starostlivosti najmenšie deti, a ponúkať im školenia a preškolenia pre ich diplomované asistentky, vychovávateľky a rodičov. *L'Associazione Centre Nascita Montessori* získalo právny štatút v roku 1963 a je stále aktívne.

Ak by sme v tejto súvislosti mali spomenúť jedno meno, tak by to bolo meno Grazia Honneger Fresco, ktorá bola žiačkou Adèle Costa Gnocchi. Grazia bola problematike detí bezpodmienečne oddaná, angažovala sa v šírení odkazu Montessori pre najmenších, v zariadení, ktoré sa nachádzalo na severe Talianska, ale aj v časopise, ktorého bola riaditeľkou „Il quaderno Montessori“. (Je čestnou členkou AMF).

Vo Francúzsku nájdeme:

- ★ Centre Nascita v Rennes (1965)
- ★ Centre Nascita Montessori Sever (1969)
- ★ Centre Nascita Montessori v Angers (2010)
- ★ Centre Nascita Boulogne-Bilancourt (2015)

Každé z centier ponúka vlastné aktivity zamerané na osvetu medzi rodičmi a vychovávateľmi, sprostredkúva možnosť pozorovať dieťa pri jeho vývoji a pripraviť mu vhodné prostredie. Takýmto prístupom sa „výchova od narodenia (stáva) podporou života dieťaťa“, presne ako to vnímala samotná Maria Montessori.²

1 Odovzdávanie vedomostí a rozvoj dieťaťa. Montessori : prečo nie?

Grazia Honneger Fresco, časopis *Il Quaderno Montessori*, č. 39, ročník 1995.

2 Detto..

2 Vývoj dieťaťa vo veku od 0 do 3 rokov

Vývoj dieťaťa nie je lineárny, ale skokovitý. Maria Montessori rozlišovala štyri obdobia rastu, ktoré nazývala „senzitívne vývojové obdobia“:

- 🕒 rané detstvo, od 0 do 6 rokov;
- ★ detstvo, od 6 do 12 rokov;
- ★ dospievanie, od 12 do 18 rokov;
- ★ dozrievanie, od 18 do 24 rokov.

Na začiatku každého z týchto období sa nachádza iné, akoby nové dieťa, s novými potrebami, ktoré sú podrobne opísané v knihe Pomôž mi, aby som to urobil sám, Montessori pedagogika pre rodičov³.

Tentokrát sa zameriavame na rané detstvo, presnejšie na jeho prvú polovicu, na najmenšie deti vo veku od 0 do 3 rokov. Toto obdobie má pre každého jedinca zásadný význam, lebo ovplyvní celý jeho život. Napriek niektorým skeptickým názorom zostáva faktom, že bábätko má intenzívny duševný život hneď od narodenia, dokonca ešte skôr! Čím skôr si to uvedomíme, o to lepšie pre jeho budúcnosť. Čím skôr sa začneme zaujímať o jeho psychický vývoj, tak ako sa zaujímate o jeho fyzický vývoj, tým to z dlhodobého hľadiska bude mať pozitívnejší vplyv. Kvalita vzťahov, ktoré má dieťa so svojím okolím na začiatku jeho života, sa odzrkadlí na jeho :

- ★ psychológii, konkrétne na jeho vzťahu k svetu;
- ★ fyziológii, jeho telesnom vývoji;
- ★ psychike, vývoji jeho inteligencie.

Prvých deväť mesiacov dieťa strávi v úplnej symbióze so svojou matkou, v jej brušku. A zrazu sa narodí. Náhle zmení priestor, zmení sa mu celý jeho doterajší svet.

„Čerstvo narodené dieťa sa nedokáže okamžite fyzicky odpútať od matky.“

Maria Montessori,
Absorbujúca myseľ dieťaťa.

³ Eyrolles, 2011.

Z prostredia, v ktorom bolo obklopené vodou, prichádza do prostredia, ktoré ho obklopí vzduchom. Zmena prostredia spôsobí zmenu vnímania okolitých podnetov: svetla, zvuku, ale aj fyzického kontaktu. Všetko bude pôsobiť intenzívnejšie, priamejšie. V brušku bolo všetko tlmené, akoby od-filtrované. Narodením sa dieťa musí vzdať istej pasivity: ved' preto, aby pre-žilo, musí aktívne dýchať a prijímať potravu. Tieto činnosti už automaticky nezabezpečuje matkino telo, už nie sú „jedno“. Napriek tomu Maria Montessori v knihe *Absorbujúca myseľ dieťaťa*⁴ píše: „...čerstvé narodené dieťa sa nedokáže okamžite fyzicky odpútať od matky.“ Proces, v ktorom sa vy-formuje na samostatného jedinca, bude trvať roky. Jeho identita sa bude postupne budovať až do dňa, keď prvýkrát povie „ja“. Tento deň zvyčajne prichádza okolo tretieho roka. Vo veku 3 až 6 rokov sa identita konsoliduje. Individualita sa vytvára. Bábätko je po narodení veľmi zraniteľné a odkáza-né na našu pomoc. Napriek tomu je už samostatnou bytosťou, ktorá má dôležitú misiu - rásť! Je strojcom a zároveň hlavným aktérom svojho vý-voja. Nepretržite sa učí prostredníctvom komunikácie s okolím. Inteligen-ciu si rozvíja vďaka vlastným senzitívnym zážitkom. Práve v tomto období vytvára svoje pohyby, jazyk, pocity a vnemy. Formuje sa jeho individualita a zároveň ono samotné ako sociálna bytosť, ktorá preberá všetky charak-teristiky svojho okolia a doby.

Maria Montessori sa domnievala, že existujú tri fázy embryonálneho vývoja:

- ★ fyzické embryo pred narodením;
- ★ psychické alebo „duševné“ embryo, od narodenia do 3 rokov;
- ★ sociálne embryo, od 3 do 6 rokov.

Podľa Marie Montessori je pre správny vývoj dieťaťa najdôležitejšie ob-dobie psychického formovania, teda obdobie od narodenia do 3 rokov. V tomto období sa vytvárajú neurónové spojenia (synapsie), ktoré vznikajú vďaka interakcii s okolitým svetom počas myelinizácie mozgových buniek (vytváranie obalov niektorých nervových vlákien za pomoci látky, lipopro-teínu s názvom - myelín). Obrazy sveta sa vtlačajú do mozgu pomocou zmyslových vnemov, ktoré slúžia ako kľúče k odomykaniu poznania oko-litého sveta. Práve činnosť synapsí kladie základ pre budúci rozvoj inteli-

⁴ Desclée de Brouwer, 2003.

gencie. Preto je v tomto období dôležité poskytovať mozgu dostatok impulzov, ktoré stimulujú spoluprácu medzi mozgovými hemisférami. Ľavá hemisféra riadi reč, jemnú motoriku, matematické a analytické schopnosti. Pravá hemisféra riadi mimiku, priestorový pohyb, pohyb svalov, intuíciu, obrazotvornosť, kreslenie a spev.

Zdá sa, že práve obdobie od narodenia do 3 rokov, zásadné pre dieťa aj dospelého jedinca, ktorým sa má stať, je pre dospelého, ktorý sa o dieťa stará, nesmierne náročné. Napriek láske, ktorú k dieťaťu taký dospelý cíti a v snahe robiť pre dieťa to najlepšie, je náročné prispôbiť svoj životný štýl potrebám novorodenca. 0 až 3 ročné dieťa a dospelý človek majú diametrálne odlišný biologický rytmus. Máme preto tendenciu prispôbiť rytmus dieťaťa svojmu pôvodnému, aby sme si mohli lepšie zorganizovať čas alebo sa vyspať... Veľmi odlišné sú aj spôsoby komunikácie dospelého a dieťaťa. Dieťa má mnoho potrieb a vyjadruje ich ...svojským spôsobom! A dospelý má, aj pri najlepšej vôli, problém ich identifikovať. Pokúša sa s dieťaťom komunikovať spôsobom jemu vlastným, rečou, avšak i keď sa dieťaťu prihovára, nevie, do akej miery mu dieťa rozumie...

Vývoj našej spoločnosti spôsobil, že rodičia sa vzdialili ich vlastným rodičom, ktorí by ich pri výchove mohli usmerniť. Následkom nášho životného štýlu sa rodičovské správanie stalo menej inštinktívnym. Je preto dôležité, aby každý rodič počúval svoj rodičovský inštinkt. Pokiaľ sa matka riadi materinskou intuíciou, tá jej umožní pochopiť potreby dieťaťa. Spontánne ho zahalí akýmsi „ochranným závojom“ a prirodzeným spôsobom ho sprevádza vo vývoji. Čím viac sa snaží dešifrovať jazyk dieťaťa, tým kvalitnejší je ich vzájomný vzťah. Obdobie raného detstva je bezpochyby citlivým obdobím, ale o čo väčšie bude naše úsilie, alebo inak povedané, čím viac sa prispôbíme potrebám dieťaťa i na úkor vlastných potrieb, tým lepšie pre všetkých. Čím viac pozornosti bábätku venujeme, tým aktívnejšie bude vzťah vytvárať ono. Bude uvoľnené a vzájomný kontakt bude zdrojom radosti a uspokojenia, čo prispeje k jeho dobrému vývinu v tempe jemu vlastnom. Základy sebedomia sa stavajú práve v období raného detstva a budú zárukou dlhodobej psychickej rovnováhy človeka.

Vývojové fázy obdobia 0 až 3 roky

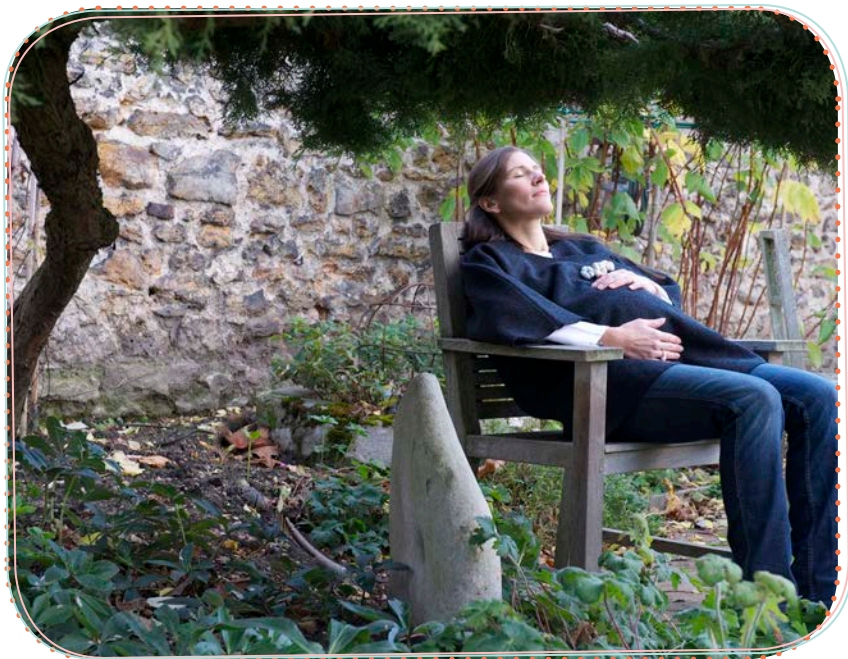
Keď budeme vopred poznať následnosť vývojových fáz obdobia 0 až 3 roky, budeme schopní dieťa lepšie sprevádzať. Z hľadiska celého ľudského života človek prechádza najväčšími vývojovými zmenami práve v týchto troch rokoch. Ponúkame vám preto detailný opis jednotlivých fáz. Uvedený vek je len orientačný, keďže každé dieťa sa vyvíja vlastným tempom.

Pred narodením

O narodení často hovoríme ako o prvom dni nášho života. Ak však za začiatok života považujeme počatie dieťaťa, tak prvou kapitolou ľudského života bude prvých 270 dní strávených v lone matky. Fázy vnútromaternicového vývoja dieťaťa nájdeme podrobne popísané v literatúre alebo na webových stránkach. Týždeň po týždni môžeme sledovať, ako v brušku rastie a ako sa vytvára a upevňuje puto medzi matkou a novou bytosťou, ktorou je jej dieťa. Bábätku sa v tomto období vyvíjajú všetky zmysly - čuch (od 2. mesiaca), chuť (od 3. mesiaca), sluch (2. až 5. mesiac - ako prvé dieťa vníma zvuky vychádzajúce z vnútra matky, neskôr aj tie zvonku), zrak (so schopnosťou rozoznať svetlo a tmu od 4. mesiaca) a hmat. Už počas vnútromaternicového života sa využíva všetkých päť zmyslov. Predovšetkým hmat, ktorý v tehotenstve umožňuje kontakt s bábätkom. Už od štvrtého mesiaca, keď na bruško mierne pritlačíte rukou nabitou emóciami, dieťaťko sa do nej príde uložiť. Tento prvý kontakt je nesmierne dojemný.

Dieťa citlivo vníma pozornosť, ktorá mu je venovaná kým je ešte v brušku. Pociťuje matkine šťastie i prípadné napätie. Je s matkou v neustálom, veľmi intenzívnom kontakte. Dokáže cítiť pozornosť a lásku, ktorú mu preukazujeme, ba dokonca, pre zdravý vývoj výslovne potrebuje láskavú pozornosť. Malý človečik je už v lone svojej matky bytosťou schopnou interakcie.

Prvé vzťahy si so svojím blízkym okolím, predovšetkým s rodičmi, začína dieťa tvoriť ešte počas prenatálneho života. Puto, ktoré ho viaže k matke, sa javí byť samozrejmosťou, i keď jeho intenzita závisí od matkinej disponibility. Nie vždy je možné, aby sa plne venovala len dieťaťku. Keďže kvalita prvých vzťahov ovplyvňuje správny vývoj bábätka, praktikovanie haptonómie môže byť úžasnou príležitosťou, ako podporiť silnejúci vzťah medzi dieťaťom a jeho rodičmi. Haptonómia je vedná disciplína, ktorá sa zaoberá dotykmi a emóciami. Pomáha citlivým prístupom nadviazať kontakt s dieťaťkom prostredníctvom dotykov. Umožňuje komunikáciu s bábätkom in utero a to úplne konkrétnym, prirodzeným spôsobom – dotykom. Takýmto spôsobom začnete budovať vzťah, ktorý nebude obmedzovať, ale viesť, sprevádzať a podporovať. Slovo „haptonómia“ pochádza z gréckych slov haptain, čo znamená „dotýkať sa“, a to aj v citovom zmysle slova, a nomos, čo znamená „pravidlo, zákon, norma“. Túto metó-

Haptonómia, veda o emóciách

Úryvok bol použitý
z web stránky
Medzinárodného centra
výskumu a vývoja
haptonómie (CIRDH).

Druh afektívneho vzťahu, ktorý sa etabluje počas (haptonomického) prístupu medzi otcom, matkou a dieťaťom, prospieva rozvoju rodičovských pudov, afektívnej zodpovednosti rodičov voči spôsobu existencie ich dieťaťa. Rodičia zisťujú, že dieťa môžu podporiť v jeho fyzickom, psychickom a emočnom vývoji tým, že mu poskytnú osobitný priestor; a už pred jeho narodením mu poskytnú možnosť, aby k vzťahu pristupovalo iniciatívne, samo. Istým spôsobom sa takto nastolia základy výchovného procesu, ktorý bude orientovaný na samostatnosť dieťaťa.

(...) Takto sa vytvára afektívny vzťah, ktorý dieťaťu, ešte dlho pred jeho narodením, dáva pocit individuality a bezpečnosti. Tieto pocity sú pre osobnostný rozvoj zásadné.

Prenatálnu komunikáciu nie je možné vnímať len ako nejakú techniku či „dotyky“. Ide skôr o prípravu na prijatie dieťaťa. Otec a matka dieťaťko sprevádzajú, usmerňujú a podporujú počas celého života, od pobytu v brušku až po narodenie.

Keď sa neobmedzuje len na prípravu na pôrod, nepochybne pomáha prirodzenému pôrodu. Haptonómia, v svojej podstate, pôsobí na celú osobnosť. Emočný život – pocity a emócie – sa vo fyzickej rovine prejavujú špecifickými telesnými pohybmi. Napríklad, pocit spokojnosti, bytostnej celistvosti sa na tele prejavuje jedinečným svalovým tonusom – pevným a pružným – ako aj uvoľnením ligamentov, čo je pre priebeh pôrodu mimoriadne prospešné. Tento telesný stav nie je výsledkom žiadnych techník alebo cvičení, ale oslobodzujúcim výsledkom afektívneho vzťahu naplneného istotou.

Afektívny vzťah medzi dieťaťom a rodičmi sa narodením nepreruší. Dokonca prerušenie nadviazaného afektívneho vzťahu by mohlo mať za následok dlhodobú frustráciu bábätka. Po narodení je potrebné v komunikácii pokračovať, avšak veľmi špecifickým spôsobom (...).

Účasť otca pri prenatálnej a postnatálnej komunikácii je zásadná z troch dôvodov:

- ★ umožňuje otcovi, aby súčasne s matkou aktívne budoval trojstranný afektívny vzťah: otec-matka-dieťa, pričom z takto vybudovaného vzťahu budú profitovať všetky strany rovnako;
- ★ pre budúcu rodičku, je afektívnou oporou otec dieťaťa, ktorý ju podporuje a sprevádza počas celého tehotenstva aj samotného pôrodu;
- ★ pri pôrode zohráva dôležitú úlohu sprostredkovateľa prvého kontaktu čerstvo narodeného dieťaťa s okolitým svetom. Ak prítomnosť otca pri pôrode nie je možná z akýchkoľvek príčin, je mimoriadne dôležité, aby jeho miesto zaujala iná, matke blízka osoba.

Okrem osôb oprávnených vykonávať haptonomickú komunikáciu existuje niekoľko lekárov, gynekológov- pôrodníkov a pôrodných asistentiek, ktoré sú oprávnené vykonávať pôrody v hapto-pôrodných podmienkach. Ich zoznam nájdete na : <http://www.haptonomie.org>